

[0762] IN NEISLACHWURK OER YNTERFERINSJES*Pieter Breuker***Summary**

In this article I go into aspects of the content, didactics and form of a reference book on Dutch interference in Frisian. This book, which I am planning to compile in the next few years, should in principle list all cases of interference, both lexical and - as far as possible and advisable - grammatical. Currently only (mostly small) subsets are available. Traditionally, secondary and adult language courses, for which this book is primarily intended, have paid a lot of attention to combating interference, though not always successfully. I will try to show that the use of a reference book may produce better results. It is important to state that such a reference book very well fits into the new didactic conceptions concerning secondary education as a whole (the so-called 'basisfoarming' and the 'stúdzjehûs').

1. Ynlieding

De talige ynfloed fan it Nederlânsk op it Frysk is grut en nimt noch hieltiten ta. Ynterferinsjes dogge har yn it leksikon, de grammatika en de pragmatyk foar. Samar in pear út de tûzenen foarbylden: 'wurkje' ('werken') wurdt 'werke', 'oant' ('tot') wurdt 'tot', 'meast' ('meest') wurdt 'meest', 'koel' ('koel') wurdt 'koel' (mei koart ienlûd), 'buike' ('buitje') wurdt 'buitsje', '(ik) wachtsje' ('(ik) wacht') wurdt '(ik) wacht'), 'ik tink dat se dit leare kinne' ('ik denk dat ze dit kunnen leren') wurdt 'ik tink dat se dit kinne leare', 'tagong ferbean' ('verboden toegang') wurdt 'ferbeane tagong'.

Al stiet it (te'n ûnrjochte) net eksplisyt yn 'e kearndoelen foar de basisfoarming en yn de eksamenprogramma's foar de boppebou, it fuortset ûnderwiis rekkenet it ta syn taak om ynterferinsjes te bestriden. Learlingen witte dat fan har 'geef Frysk' (tenei: normearre Frysk) ferwachte wurdt, net allinnich foar it skriftlike taalgebrûk, mar likegoed foar it mûnlinge (Inspektierapport 1999: 49). De A(lgemiene) F(ryske) U(nderrjocht) K(ommisje), dy't kursussen Frysk fersoarget foar Frysktalige en net-Frysktalige fol-

woeksenen, rekkenet it ta ien fan har haadtaken om ynterferinsjes tsjin te gean (Breuker 1993: 24; 91-92; 113-114; 170; 181).

By it ûnderwiis oer ynterferinsjes spylje yn alle gefal twa grutte problemen dy't mei de rânebetingsten te krijen hawwe: in tekoart oan tiid en it ûntbrekken fan goede learmiddels. Dêrneist is de didaktyske oanpak lang net altiten optimaal. Yn Breuker 1999a: 70-71 haw ik yn dat ferbân ûnder mear pleite foar in neislachwurk oer ynterferinsjes. Yn myn eagen soe sa'n neislachwurk, as it ferstannich brûkt wurdt, alteast in part fan dy problemen weinimme kinne. Ik wol yn dit artikel oanjaan hoe't ik my it neislachwurk foarstel. Dêrfoar jou ik earst hiel yn it koart de (besteande en winsklik achte) didaktyske kontekst (sjoch ek Breuker 1999a). Ik begjin lykwols mei in koarte oantsjutting fan de groep fan brûkers dy't ik foar it neislachwurk op it each ha.

2. Doelgroep

It neislachwurk achtsje ik brûkber foar learlingen fan it fuortset ûnderwiis (miskien wat minder foar de jongsten en foar dy út it beropsûnderwiis, dy't oer it generaal net folle niget oan ynterferinsjes hawwe), foar 18-plussers (HBU- en universitêre studinten, AFUK-kursisten) en ek foar dosinten Frysk (fak/fiertaal). Sy moatte net allinnich normearre Frysk brûke kinne, se wolle dat faak ek. Dat lêste soe neffens myn waarnimming foar de folwoeksenen noch wolris mear jilde kinne as foar de 12- oant 18-jierrigen, mar dêr is gjin feitlik ûndersyk nei dien. De wil om 'wat oan de ynterferinsjes te dwaan' kin, neist taalideologyske motiven, ek út in mear praktyske needsaak ferklearre wurde: de (bewuste) taalbrûker sil hieltiten wer en hieltiten mear tusken de ynterferearre en de normearre foarm kieze moatte. Dat lêste jildt oars alderearst foar de fan-hûs-út Frysktaligen: dy hawwe it Frysk mei al syn ynterferinsjes leard. De net-Frysktaligen hawwe in oare begjinsitewaasje: omdat se gjin Frysk (mei de byhearrende sosjale kontekst) kenne, falt it har folle makliker om normearre Frysk te learen en te brûken.

Behalven yn it ûnderwiis soe it neislachwurk ek hiel skoan fertuten dwaan kinne foar elkenien dy't normearre Frysk brûke wol of moat. Foarsafier't der tusken dy beide skiften al in skieding oan te bringen is, sil it earste benammen út taalideologyske, it twadde út praktyske reden it neislachwurk rieplachtsje. By de twadde groep falt te tinken oan bygelyks sjoernalisten en skriuwers. De praktyk en foar (literêre) skriuwers ek ûndersyk

(Breuker 1993: 182) hawwe útwiisd dat yn dy rûnten ynterferinsjes safolle mooglik mijd wurde.

3. *De didaktyske kontekst*

3.1. *De learmiddels*

Der binne foar it fuortset en folwoeksene-ûnderwiis, op ien útsûndering nei, gjin aparte learmiddels om ynterferinsjes te bestriden. De praktyk is dat yn 'e besteande metoaden yn *aparte leskes* omtinken jûn wurdt oan ynterferinsjes. It ynterferinsje-ûnderwiis is hielendal losmakke fan reële taalgebrûkssitewaasjes, fan kommunikatyf ûnderwiis dus. De byinoar brochte ynterferinsjes hawwe yn 'e regel in sterk tafallich karakter en se foarmje yn 'e fierste fierte gjin ôfspegeling fan it totale kwantum oan ynterferinsjes. De oefeningen binne sterk kognityf opset: de learlingen moatte út it 'ferkearde' en it 'goede' foarbyld, bygelyks 'sleutel' – 'kaai' of 'opiens' – 'ynienen', hieltiten de lêstneamde foarm leare of se moatte út it Nederlânsk wei oersetse, wêrby't gauris foarmen oan 'e oarder komme dêr't yn it deistige Frysk ynterferinsjes foar brûkt wurde. In typysk foarbyld fan sa'n learmiddel is: Jelle Bangma e.o. *Flotwei Frysk* (AFUK/Wolters-Noordhoff, 1995). Oare learmiddels dy't in protte omtinken oan ynterferinsjes jouwe, binne: J. Stienstra e.o. *De Stipe* (AFUK, 1982) en Sytze T. Hiemstra. *Lesjaan; leargong foar it didaktysk foech fan de Afûk* (AFUK, 1984).

Hoewol't it effekt fan sokke 'metoaden' op it bewustmeitsjen en tsjingean fan ynterferinsjes noait metten is, kin dat net grut wêze. De útsochte foarbylden hawwe dêrfoar in fierstente tafallich karakter, se binne ek fierstente lyts yn oantal, se wurde te min herhelle en ek fierder is de didaktyske presintaasje net optimaal. Hoe sil de trochsneed learling dy't der op dat stuit hielendal net om freget, ûnthâlde dat 'zich vergissen' yn normearre Frysk 'jin fersinne' is en net 'sich fergisse'? En ek al soed er it isolearre gefal wol ûnthâlde wolle (en kinne), hoe soe it mei al dy oare (willekeurige) foarbylden út dy (didaktysk en ynhâldlik sjoen) faak net goed trochtochte rychjes moatte? (Sjoch foar sa'n rychje - mei in koarte analyse fan myn kant – de TAHEAKKE.)

Lykas sein is der op de besteande learmiddels ien útsûndering. It giet om: Pieter Breuker e.o. *Foar de taalspegel; koart oersjoch fan Hollânske ynslûpsels yn it Frysk* (AFUK 1984; 1992²). Dat boekje giet allinnich mar

oer ynterferinsjes. De skriuwers hawwe dêryn besocht om oan 'e hân fan taalkundige kritearia de ynterferinsjes te systematisearjen. Se ûnderskiede leksikale, semantyske, grammatikale (fonologyske, morfologyske, syntaktyske) en pragmatyske ynterferinsjes. De leksikale gefallen wurde fierders noch yndield neffens libbenssfear. Al hoe grut it tal foarbylden ek is, hielendal neffens de oare learmiddels, folsleinens – as dat al kinne soe – is perfoarst net nei sribbe. De brûker fynt folle mear foarbylden net as al. Dêr wie it de skriuwers oars ek net om te rêden: de lêzer moast doel krije oer ferskaat oan en tal fan ynterferinsjes. It boek kin dêrmei mar ta in hichte as in neislachwurk tsjinje.

Wat my mei it 'echte' neislachwurk foar eagen stiet, is in sa folslein mooglike samling ynterferinsjes byinoar bringe. De learling moat yn prinsipe elke leksikale (ynklusyf semantyske) ynterferinsje fine kinne en de grammatikale en pragmatyske gefallen moatte sa oardere wêze en sa talryk fertsjinwurdige wêze, dat de brûker net gau teloarsteld wurdt (sjoch fierder 4.4.). It neislachwurk – it wurdt seit it al – is gjin learmiddel yn ingere sin: de learling moat it brûke om op te sykjen wat er net (goed) wit, krekt lykas dus mei in wurdboek. Learling en learaar moatte har konsintrearje op taalgebrûkssitewaasjes, op it 'echte' taalûnderwiis.

3.2. *De dosint Frysk*

It al oanhelle Inspectierapport is op in oantal punten ûngewoan iepenhertich, kritysk, negatyf sels oer de dosinten Frysk yn de basisfoarming. Mar leafst 47% fan har hat gjin foech foar Frysk. Dat feit en it frijbliuwende karakter fan it fak Frysk soenen neffens it Inspectierapport wolris ferantwurdlik wêze kinne foar de 'onvoldoende vakdidactische professionaliteit' fan de dosinten. Dat uteret him bygelyks yn 'weinig gebruik van communicatieve oefeningen, waarbij leerlingen een stimulans krijgen om in allerlei voorbeeldsituaties (contexten) met de Friese taal te oefenen.' Ek konstatare dat de dosint 'slechts in zes van de tien lessen het vak Fries interessant [weet] te brengen. Te vaak is er sprake van het afdraaien van verplichte lesjes die niet echt inspirerend zijn.' (Inspectierapport: resp. 58; 51; 45; 53). It is oars goed om hjirre op te merken dat in protte dosinten Frysk har wurk ûnder ûngeunstige omstannichheden dwaan moatte: ik tink dêrby benammen oan de heterogene beginsitewaasje fan de learlingen fan Frysk en har gauris breklike motivaasje.

It sil dúdlik wêze dat it apart oanleare litten fan alderhanne ynterferinsjes de didaktyske profesjonaliteit fan de learaar Frysk no net fuort ferheget. Hy moat him by it lesjaan konsintrearje op it oanbieden fan in ryk ferskaat oan sa natuerlik mooglike taalgebrûkssitewaasjes. Troch dat te dwaan, komme de problemen op it mêd fan de taalnoarm fansels wol foar it ljocht. De learling wit dat fan him normearre Frysk ferwachte wurdt. Hy kin syn taalgebrûk hifkje oan de (faak ûnbewuste) kennis dy't er al fan de taalnoarm hat, hy sil miskien syn ljocht opstekke by kollega-learlingen. Boppedat kin er leare fan de korreksjes dy't de learaar op syn taalgebrûk jout. As de learling dochs mei fragen sitten bliuwt en dêr net útkomt, ek net mei help fan it neislachwurk, dan kin de learaar ynheakje op it aktuele en konkrete ferlet fan dy learling. De learaar kin de oanbelangjende ynterferinsjes dan yn in organysk ferbân oan 'e oarder stelle. Hy krijt boppedat op sa'n manier folle mear in begeliedende rol, dy't hiel goed yn 'e basisfoarming en yn 'e (nije) boppebou past. Ien en oar sil de nocht oan it wurk sûnder mis tige ferheegje, foar de learaar en foar syn learling. By algemiene ûnderwerpen oer de ynterferinsjeproblematyk (bygelyks it útlizzen fan de ferskillende soarten ynterferinsjes, it freegjen nei wat neffens de learlingen de 'stomste', 'grapichste', bedriigjendste ynterferinsjes binne, ensfh.), kin de dosint frontaal lesjaan.

Op ien, yn myn eagen hiel belangryk punt soe ik de dosint in dúdlik stjoerende rol jaan wolle. Mei it neislachwurk krijt de brûker in ynstrumint yn hannen om ynterferinsjes (better) út syn Frysk te hâlden. It soe foar my lykwols teloarstellend wêze as dat in meganysk proses wurdt. Yn myn fisy is elkenien sels ferantwurdlik foar de taalfoarmen dy't er kiest, hy moat net automatysk ta in 'goede' foarm komme omdat dy no ienkear yn it neislachwurk stiet. Ik kin my sels hiel goed yntinke dat er op grûn fan kennis en ynsjoch soms foar de ynterferinsje kiest (Breuker 1999a: 66-68). Om sa'n beslút sa goed mooglik nimme te kinnen, sil de brûker it neislachwurk mei al syn konkrete útspraken oer 'goed' en 'ferkeard' Frysk pleatse moatte yn de achterlizzende taalkontaktsitewaasje, hy sil witte moatte hoe't Frysk en Nederlânsk funksjonearje yn Fryslân en wêrom't dat sa is. De dosint hat as taak om him dêrby paadwiis te meitsjen, dy heart boppe de stof te stean. De dosint soe (foarsafier't er dêr ferlet fan hat) de algemiene ynformaasje oer taalnoarm (fierhinne) fine kinne moatte yn 'e ynliding fan it neislachwurk (sjoch ek 4.3.), wylst er foar de konkrete gefallen yn de list sels telâne kin.

Ik sil hjirre net yngean op de aspekten dy't yn myn eagen typearjend binne foar de taalkontaktsitewaasje Frysk-Nederlânsk. Wêr't it om giet, is dat

de learlingen goed op 'e hichte binne mei de sosjolingvistyske sitewaasje, foarsafier fan belang foar it ûnderwiis yn it Frysk en foar de didaktyk fan de ynterferinsjes (foar algemiene ynformaasje dêroer ferwiis ik nei Sjölin 1976, De Haan 1992, Breuker 1993 en Breuker te ferskinen, foar de ûnderwiiskundige gefolgen (foaral foar de ynterferinsjeproblematyk) Breuker 1999a).

3.3. De fierdere didaktyske kontekst (beskikbere tiid, begjinsitewaasje learlingen, fakynhâlden)

Mear noch as by oare fakken is de beskikbere ûnderwiistiid foar Frysk bûtengewoan kostber. Om dat sjen te litten, meitsje ik in inkelde opmerking oer it plak fan it Frysk yn it (reguliere) ûnderwiis.

Hoewol't it Frysk sûnt 1980 in ferplichte fak yn it basisûnderwiis is en al sûnt 1976 yn alle groepen fan de basisskoalle as fiertaal brûkt wurde mei, docht út ûndersyk hieltiten wer bliken dat de effekten fan ien en oar lyts binne. Dat hat minder te krijen mei de wetlike mooglikheden as mei it net optimaal brûken dêrfan. Trochinoar jouwe de basisskoallen har learlingen ien oerke Frysk as fak yn 'e wike, wêrby't de klam op ferstean en lêzen leit (Breuker 1993: 87). It is dan ek gjin ferrassing dat de staverings- en skriuwfeardichheden (fier) ûnder de mjitte bliuwe (De Jong en Riemersma 1994: 127-140). Neffens har leararen kin oan it begjin fan de basisfoarming mar 1% fan de learlingen it Frysk 'goed' skriuwe (Inspectierapport 1999: 27).

Ek yn de basisfoarming is it byld net geunstich. Hoewol't dêr it Frysk as fak sûnt 1993 ferplichte is, biedt mar 62,5% fan de skoallen it oan, hast altiten ien oerke yn 'e wike, allinnich yn de earste klasse (Inspectierapport 1999: 29; 40). Ek al komt de feardichheid praten hjirre wat mear oan 'e oarder, de klam leit wer op it harkjen (sjen) en it lêzen. It ûnderdiel stavering komt yn 61 % fan de ûndersochte lessen op it aljemint, mar de ynspesje jout foar de wize wêrop yn net mear as 23% dêrfan in foldwaande. Noch minder wiist it mei de skriuwfeardigens. De konklúzje is: "Er is nagenoeg geen aandacht voor het schrijfonderwijs" (Inspectierapport 1999: 38-39).

Foar de boppebou binne gjin sifers beskikber. Ek dêrsûnder kin men op basis fan de (relatyf geunstige) oeretabel, de eksamenprogramma's en de wenstige skoalpraktyk konstatearje dat it probleem fan in tekoart oan trening fan de feardichheden praten en skriuwen (ynklusyf staverjen) dêr minder spylje sil, mar dat de swierrichheid him folle mear sit yn it lytse tal learlingen dat it (fakultative) fak Frysk kiest. It giet oer de jierren 1992 oant

en mei 1999 mei-inoar om 139 MAFU-eineksamenkandidaten, 10 foar it HAFU en 22 foar it TWU (Inspectierapport 1999: 30). It liket der oars op dat mei de ynfiering fan it stúdzjehûs de belangstelling foar Frysk yn 'e boppebou tanommen is: fan 30 yn it kursusjier 1997-1998 oant 114 in jier letter (Riemersma 1999: 44). De (net-publisearre) sifers foar it kursusjier 2000-2001 binne yn oerienstimming mei dy trend: it totale oantal eksamenkandidaten foar HAFU en TWU sit tusken de 130 en 140.

In algemien tekoart, sawol foar de basisfoarming as foar de boppebou, is de beheining fan Frysk ta fak. Frysk soe safolste sterker stean as it ek by oare fakken brûkt waard. De oansetten dy't der yn it ferline west hawwe om Frysk in breder plak te jaan, moatte as ynsidinten besjoen wurde. Miskien slacht it ein oktober 2000 presintearre projekt fan GCO *fryslân* en Omrop Fryslân foar leararen ierdrykskunde foar de basisfoarming oan: it jout har de mooglikheid om har fak yn it Frysk oan te bieden.

De ôfslutende konklúzje kin wêze dat alles mei-inoar de sitewaasje net al te bêst is. Krekt dêrom is it, lykas sein, fan it aldergrutste belang dat learlingen en leararen goede en adekwate lear- en helpmiddels ta har foldwaan hawwe. Dat jildt fansels noch mear foar de minsken dy't hielendal gjin ûnderwiis yn it Frysk hân hawwe, mar al op ien of oare manier mei it Frysk dwaande binne.

4. De opset fan it ynterferinsjeboek

4.1. Utfiering

Al sil ik mei help fan treden út wittenskip en fuortset ûnderwiis it neislachwurk gearstalle, it kin net oars as der sille lakunes wêze. Dat jildt foaral foar de begjinfaze. Der soe dêrom wat foar te sizzen wêze om it boek yn it earst-oan losblêdich en yn in ienfâldige foarm út te jaan, sadat oanfollingen maklik tafoege wurde kinne. Dat soe nammerste ienfâldiger wêze as it neislachwurk (ek?) yn elektroanyske foarm beskikber komt. Men soe jin yn dat gefal sels yntinke kinne, dat it yn sa'n foarm getten wurdt dat it de mooglikheid hat om skriftlik wurk op (foaral leksikale?) ynterferinsjes nei te gean. Om it leareffekt dan net ferlern gean te litten, soenen ferbetteringen op ien of oare manier markearre wurde moatte. De learling soe dêrnei op in sinfolle manier mei de ynterferinsjes oan 'e slach moatte, lykas it brûken fan de normearre foarmen yn nije konteksten.

4.2. *Presintaasje*

Ek yn it didaktysk ramt sa't my dat foar eagen stiet, mei men net ferwachtsje dat de trochsneed learling hieltiten wer út klearebare nijsgjirrigens of belutsenheid it ynterferinsjeboek brûke sil, it giet foar de measten dochs om frijwat droege stof. Dêrom is it fan belang om it neislachwurk sa oantreklik mooglik te presintearjen. Men kin dêrby tinke oan cartoons en oare stimulearjende yllustraasjes, pakkende oardielen fan taalbrûkers yn proaza en poëzy oer 'min Frysk', boartlike oefeningen, kaartsjes mei taalferskynsels dy't yn ferbân brocht wurde mei ynterferinsjes, bygelyks de oergong fan -ke nei -tsje yn it ferlytsingswurd (Breuker 1982: 85-95), ensfh.

4.3. *Ynliding op de ynterferinsjeproblematyk*

De ynliding soe (yn koart bestek) 'alle' ynformaasje befetsje moatte dy't nedich is om ferstannich mei de ynterferinsjeproblematyk om te gean. De brûker moat him goed bewust wurde fan de noarmproblematyk en him realisearje dat der yn dat ferbân faak gjin swart-wyt antwurden besteane. Dat ferûnderstelt yn myn fisy yn alle gefal kennis fan en ynsjoch yn de matearje. Ik ha hjirfoar al wiisd op de needsaak om goed op 'e hichte te wêzen fan de taalkontaktsitewaasje Frysk-Nederlânsk. Wa't dat is, sil grif ek minder absolutistysk oer ynterferinsjes tinke lykas no faak it gefal is (foar in oersjoch fan arguminten foar en tsjin ynterferinsjes: Breuker 1993: 124). Dêrneist is fansels ek in mear 'technyske' kennis fan it ûnderwerp nedich. De brûker moat witte wat (it ferskynsel) ynterferinsje is en wat ynterferinsjes binne. Hy moat yn steat wêze om dy te fergelykjen mei oare taalferskynsels en taalfoarmen dy't yn ferbân mei de ynterferinsjeproblematyk oan 'e oarder komme kinne. Ik doel hjirre bygelyks op wat men skynbere ynterferinsjes neame kinne soe, foarmen dy't troch guon foar ynterferinsjes hâlden wurde, mar dat net binne, bygelyks 'kastje' neist 'kastke'; op foarmen dy't histoarysk sjoen ynterferinsjes binne, mar faak allang har plak yn it Frysk fûn hawwe, bygelyks 'noch' foar it frijwat ferâldere 'jit(te)'; op 'ynterferinsjes' dy't gatten yn it leksikon opfolje, de leksikale fernijingen, bygelyks 'kompjûter', en dy't dêrmei in hiel oar plak ynnimme as foarmen dy't besteande Fryske ekwivalinten ferkringe (it giet hjirre faak om ynternasjonalsmen, bygelyks 'faks', 'akwadukt', dêr't oer it algemien net folle ferset tsjin is (Breuker 1999b: 80-81)); op dialektfoarmen, dy't yn 'e regel

neat mei ynterferinsjes te krijen hawwe, bygelyks ‘twintich’ neist ‘tweintich’, ‘skôd’ neist ‘skaad’, ensfh. Idealiter sjoen jout de ynljeding safolle ynformaasje dat de lêzer him op grûn dêrfan (en fansels ek op basis fan de kennis dy’t er al hat) in eigen oardiel foarmje kin oer de ynterferinsje-problematyk en goed genôch tarist is om syn eigen noarm te kiezen.

Ik bin der hielendal net bang foar dat ‘elkenien’ dan mar mei syn persoanlike noarm komme soe: ûndersyk ûnder literêre skriuwers en AFUK-dosinten (Breuker 1993: 169-170; 181-183) en ek de praktyk wize út dat bewuste taalbrûkers inoar yn it *feitlike* taalgebrûk (foarsafier’t it om ynterferinsjes giet) net safolle ûntrinne. Ik soe bygelyks sa net in hjoeddeiske skriuwer witte dy’t op it stik fan de taalnoarm dúdlik ôfwykt. Eppie Dam is mooglik it bekendste foarbyld, mar wêr giet it dan om? In inkeld wurd (Breuker 1993: 113). En ek al soe ien it wol dwaan, wat dan noch? Boartsjen mei de ‘offisjele’ koade hat in tritich jier lyn Reinder Rienk van der Leest ynspirearre ta noch altiten hiel lêsbere detektives as *Komme dy Keppers* (1969) en *Boef fan Rys* (1972). Om de brûker te helpen by it foarmjen fan in eigen oardiel soe de ynljeding yn alle gefal ek in (beriddenearre) oersjoch jaan moatte fan relevante noarmliteratuer. Dêryn soe romte wêze moatte foar ferskillende fisys en stânpunten. Twang, ‘steatsdidaktyk’ achtsje ik earder in ferearming en bedriging as in fersterking foar it Frysk.

4.4. Seleksje fan it materiaal

De seleksje fan de konkrete gefallen fan ynterferinsjes sitte mear prinsipiële en mear praktyske fraachstikken oan.

Myn útgongspunt is om in sa folslein mooglik neislachwurk te meitsjen. Dat soe ynhâlde kinne om ‘alle’ ynterferinsjes opnimme te wollen. De fraach is dan fansels fuortdalik: wat is ‘alle’ en wat is eins in ynterferinsje? Al haw ik yn Breuker 1993: 130-132 in oant no net bekritisearre definysje fan ynterferinsje jûn, mei each foar de talige en sosjale aspekten, it soe foar dit neislachwurk goed wêze dat ek oare saakkundigen har opfetting jouwe. Mei dêrom haw ik fiif minsken út de hoeke fan de wittenskip en it ûnderwiis (Erica Bergema, learares Frysk en Frânsk, Sjoerd Bottema, learaar Frysk en Nederlânsk, Germ de Haan, heechlearaar Frysk, Jan Popkema, HBU-dosint Frysk, en Rinske Tijsseling, AFUK-dosinte) frege om har miening.¹ Sa kinne wy, nei’t ik ferwachtsje, ta in goed motivearre, yntersubjektyf oardiel komme. Likegoed sille der grif problemen bliuwe by it fêststellen fan kon-

1. Ik wol har graach tank sizze foar it kritysk trochlêzen fan dit artikel.

krete gefallen fan ynterferinsje: is it al of net ien? Ik soe my yntinke kinne dat wy by twivel sa'n foarm al opnimme, mar mei in nuansearjende kant-tekening.

Yn dit ferbân komt ek de fraach nei foaren wat der dien wurde moat mei oan ynterferinsje besibbe ferskynsels, lykas skynbere ynterferinsje. Oan 'e iene kant liket it ûnnedich om goed-Fryske foarmen lykas 'begjinne' yn pleats fan 'úteinsette' en 'foarmen' foar 'foarms' op te nimmen (se soenen bygelyks yn in boek oer styl ûnderbrocht wurde kinne), oan 'e oare kant soe it ûnwisse taalbrûkers, dy't sokke foarmen faak mijne as de pest, fierder helpe kinne (sjoch foar de foby foar sokke foarmen Breuker 1993: 50-61; Breuker 1996: 39-54; Breuker 1997: 283-284). Skynbere ynterferinsjes moatte yn alle gefal oan 'e oarder komme, yn 'e ynliding of yn 'e wurdlist.

De fraach wat ûnder 'alle', ûnder in folsleine samling, ferstien wurde moat, is miskien noch lestiger te beantwurdzjen. Ek al soe it stribjen wêze om alle ynterferinsjes te jaan, dan noch wit men dat soks nea slagje sil: der ûntkomme jin troch ûnkunde of sleauwens (grif gâns) gefallen, it proses fan ferhollânsking en dêrmei fan nije ynterferinsjefoarming liket allinnich noch mar ta te nimmen, it is praktysk sjoen ûnmooglik om alle losse gefallen fan grammatikale ynterferinsje op te neamen. No is it lêste miskien minder slim as it liket: men mei dochs oannimme dat de trochsneed learling nei bygelyks tsien foarbylden fan net tastiene diminutyffoarming, bygelyks 'kabouterstje' foar 'kabouterke', it alfde, net yn it neislachwurd neamde gefal sels wol sjen kin. It liket my ta dat op grûn fan dy riddenearring de ûnûntkombere ûnfolsleinens fan it leksikale part ek minder dramatysk wurdt: troch safolle mooglik taal te brûken en troch it neislachwurk hiel geregeld te rieplachtsjen, sil de learling dochs ek geandewei in betrouber gefoel foar 'geef' en 'min' Frysk ûntwikkelje kinne?

In mear praktysk punt is hoe oan it materiaal te kommen. It is yn dat ferbân in foardiel dat der sa stadichjes oan yn 'e literatuer oer ynterferinsjes aardich wat konkrete foarbylden te finen binne. As belangrykste (as gehiel publisearre) samlingen kinne besjoen wurde Breuker e.o. 1984 (1992²) en De Haan 1997, mar dêrneist is yn tsientallen oare wittenskiplike en taalpuristyske publikaasjes en ek yn learmiddels noch hiel wat brûkber materiaal te finen. De sûnt 1 maart 1980 alle dagen yn 'e Ljouwerter krante ferskinende rubryk 'Min Frysk' – 'Geef Frysk' (sûnt 1 maart 1990 ûnder de namme 'Opskerper') is, nettsjinsteande herhelling en net altiten oertsjûgjende foarbylden, fierwei de rykste boarne. Ek yn 'e wurdboeken is noch it ien en oar te finen, al giet it dan foaral om foarmen dy't histoarysk

sjoen ynterferinsjes binne, mar ûnderwilens faak al min ofte mear akseptearre binne as hearrend ta it Frysk.

Ik stel my foar om út al dy boarnen listen te meitsjen, oanfolle mei net-publisearre materiaal. Dêrby soenen de konkrete taaluteringen fan learlingen grif in belangrike boarne wêze kinne. Dy listen komme foar definitive publikaasje ûnder eagen fan de niis neamde saakkundigen út ûnderwiis en wittenskip, dy't se oanfolje kinne mei eigen materiaal (en dy't fansels de jûne ynterferinsjes bekritisearje kinne).

4.5. Oardering fan it materiaal

Neist folsleinens is optimale tagonklikens fan it neislachwurk fansels hiel belangryk. It liket my ta dat it leksikale materiaal alfabetysk oardere wurde moat, yn prinsipe neffens it grûnwurd. Sa is 'fergisse' al te finen, mar syn bûgingsfoarmen net. Soms sil it lykwols nedich wêze om ek in bûgingsfoarm op te nimmen, lykas fan sterke tiidwurden. De foarm fan de ynfinityf is neffens de noarm, mar de bûgingsfoarmen binne dat net. Foarbyld: 'krûpe' ('kruipen') - 'kroop' (yn pleats fan 'kroep'/'krûpte') - 'kropen' (foar 'krûpt'). By it alfabetisearjen spilet it probleem fan de stavering fan ynterferinsjes mei: moat de ynterferearre foarm fan it pronomen 'wa' skreaun wurde as 'wy' (dus op syn Frysk) of is de Nederlânske stavering 'wie' handiger omdat de trochsneed learling dêr better mei fertroud is?

Alfabetisearjen fan de grammatikale ynterferinsjes hat, noch ôfsjoen fan de swierrichheden dy't dat foaral by de syntaktyske gefallen jout, net folle doel: it giet ommers net om in folsleine samling, mar om safolle foarbylden dat de learling de net neamde gefallen sels opspeure kin. Boppedat soe it leareffekt wolris grutter wêze kinne as soartgelikense ynterferinsjes yn gearhing behannele wurde. Wol is it miskien ferstannich om hiel frekwinte gefallen fan grammatikale ynterferinsje yn 'e alfabetyske list op te nimmen. Ik tink bygelyks oan net normearre ferlytsingsfoarmen as 'buitsje' en 'sifertsje' en oan konstruksjes fan 'gean' plus ynfinityf ('wy geane trouwen'). Der sil tige om tocht wurde moatte dat de beskriuwing oersichtlik en praktysk brûkber is. As de learling him bygelyks net fertrout mei de folchoarder fan tiidwurden, dan sil er dêr op in sa maklik mooglike manier ynformaasje oer fine kinne moatte yn it neislachwurk.

Yn dit ferbân komt ek de fraach nei foaren wat de fiertaal fan it neislachwurk wêze moat: Frysk of Nederlânsk. Nederlânsk hat foar dat it neislachwurk fan it begjin ôf oan foar (frijwol) elke learling folslein tagonklik is,

Frysk hat as beswier dat de (trochsneed) brûker konfrontearre wurdt mei in taal dy't er (mooglik) noch net (goed) lêze kin. No silje eventuele ûndúdlikheden faak troch it fêste beskriuwingsmodel neutralisearre wurde. It probleem kin fierder noch wat ferlytse wurde troch achter de ynterferinsjes hieltiten it Nederlânske ekwivalint te setten. Boppedat is it foar syn behearsking fan it Frysk fan belang dat de learling dy taal safolle mooglik ûnder eagen krijt. Ik bin der noch net rjocht út wat de bêste taalkar is.

Oant no ta bin ik útgongen fan de oardering ynterferinsje – geef Frysk. Dat leit ek foar de hân. As in learling twivelet oan in troch him brûkte foarm, kin er dy opsykje yn 'e list (of yn it systematyske part). Fynt er dy, bygelyks 'langs' – '(by ...) lâns', dan is it in ynterferinsje, stiet er der net yn, dan is der neat te rêden. Dochs liket dy oardering my net genôch ta: der is ek ferlet fan de omkearde folchoarder, dus '(by ...) lâns' – 'langs'. De reden dêrta hat te krijen mei de grutte en foar 't neist noch tanimmende ûnwis-sens oangeande de taalnoarm by de trochsneed learling: is '(in boek) drukke' al of net goed, hoe sit it mei 'geloof', 'beskút' en 'leuk' (it saneamde *Hânwurdboek* jout de earste twa wol, de beide oaren net; sjoch ek de TAHEAKKE). Lykwols kinne ek wurden wêrfan't, better net te witten, hielendal net in ynterferearre foarm yn gebrûk is, swierrichheden jaan: is bygelyks 'bûse' goed Frysk, want dêrneist besteane ommers de hiel gongbere ynterferinsjes 'saklamp' en 'ruchsak'? As de learling it wurd net fynt yn de list mei normearre Fryske foarmen (en fansels ek net yn de alfabetyske list mei ynterferinsjes oantreft), dan giet it om in normearre foarm, sa mei er konkludearje. No soe it wurdboek fansels ek útslútsel jaan kinne (dat befettet ommers per definysje it normearre Frysk), mar it betsjut in (djoer) boek en rompslomp ekstra. (Dêrmei wol ik it belang fan in wurdboek foar elke learling net ûntstride. Allinnich is de praktyk yn 'e regel spitigernôch oars.)

As de mooglikheid dêr meidertiid ta bestiet, bin ik fan doel om (foarriedich) materiaal yn konkrete lessitewaasjes út te probearjen. It falt te ferwachtsjen dat it neislachwurk dêrtroch oan praktyske brûkberens winne sil.

4.6. *Ynterferinsjes yn gradaasjes*

As in foarm in ynterferinsje neamd wurdt, spilet altiten it talige komôf in rol: de foarm moat per definysje út in oare taalfariëteit komme. Dochs is dat objektyf fêst te stellen feit net genôch: de foarm moat ek neffens it sub-

jektive oardiel fan (in lytser of grutter part fan) de taalmienskip in ynterferinsje wêze. In wurd dat oan beide kritearia foldocht, soe it frekwint brûkte ‘beneden’ wêze kinne (ik gean der hjirre foar it gemak oan foarby dat foar in grut part fan de Frysktaligen ‘beneden’ it gewoane wurd is en dat mooglik al hiel wat fan har net iens mear witte dat ‘ûnder’ de ‘goede’ foarm is). Fan bygelyks ‘suertsje’ stiet fêst dat it út it Nederlânsk komt: it soe yn it Frysk ommers ‘soerke’ / (miskien sels) ‘suorke’ wêze moatte (mar dat beart as skuorde klokken). Dochs akseptearret ‘elkenien’ it wurd ‘suertsje’ (‘snoepke’ is de ferbeane foarm). Men soe jin yntinke kinne dat by it ûntstean fan dat lekkere hapke it Nederlânsk dêr al in wurd foar hie (of makke), it Frysk net. Mei dêrtroch sil it Frysk ‘suertsje’, dat dus in gat yn it leksikon opfolle, sa maklik opnommen hawwe (sjoch oer dit ûnderwerp fierder Breuker 1993: 135-149).

Likegoed kin der maklik ûnienzens bestean oer de status fan in foarm: al of net in ynterferinsje. In foarbyld soe ‘achter’ wêze kinne. It stiet fêst dat it wurd út it Nederlânsk komt: de Fryske foarm is ‘efter’. It probleem is lykwols dat dy bûten Hylpen yn ‘e libbene sprektal amper foarkomt: ‘efter’ is fierhinne in papierene foarm (en de posysje fan it Frysk as skriuwtal is swak). De fraach is dêrmei oft ‘achter’ langer wol sûnder mear it predikaat ‘ynterferinsje’ krije kin (en ‘efter’ dat fan normearre Frysk). Men hat yn dit gefal (en hûnderten oaren) ferlet om sa’n oardiel te nuansearjen. It neislachwurk soe dêryn foarsjen moatte (en sûnder in stylboekje te wurden, mooglik ek oanjaan moatte wat de ‘gebrûkssfear’ is: (foaral) sprek- of skriuwtal).

4.7. Foarmen yn har kontekst

Men soe stelle kinne dat der ferbân is tusken de yntinsiteit wêrmei’t ien dit neislachwurk brûkt en syn ûnwissens op noarmgebiet: wat faker as er it boek rieplachtet, wat minder oft er mei normearre Frysk op ‘e hichte wêze sil (en wat mear ynterferinsjes oft er hat). It is de fraach oft sa’n taalbrûker altiten genôch hat oan de ‘keale’ ynformaasje ‘ynterferinsje’ - normearre foarm. Sa soed er bekocht útkomme as it neislachwurk folstie mei ‘weareld’ = ‘wrâld’. Dêr moat kontekst by jûn wurde, want yn in sintsje as ‘in weareld oan foarbylden’ wurdt de ‘ynterferinsje’ ‘weareld’ (ornaris) wol goed rekkenne (sjoch ek de TAHEAKKE). Hoewol’t it op grûn fan har ûnwissens foar in protte learlingen goed wêze soe om fan *elke* ynterferinsje mei korreksje (dus ek as der fierder gjin komplikaasjes binne) foarbylden te krijen, sil soks om de romte oergean moatte.

4.8. Foarbyldbekriuwing

Ik jou in foarbyldbekriuwing fan taalkundich sjoen ferskillende ynterferinsjes (leksikale en frekwinte grammatikale). De leksikale ynterferinsjes haw ik sa keazen dat ferskillende gradaasjes fan ‘ferkeard wêzen’ oan ‘e oarder komme. Ik jou hjirre allinnich de (alfabetyske) oardering fan ynterferinsje-normearre Frysk (en dus net oarsom).

boven (‘boven’), foarsetsel, bywurd	<i>boppe</i>
boven (‘boven’), haadwurd* (as keats-term), de	<i>boppe</i> (de)
floeitsje (‘vloeitje’), ferlytsingswurd*, it	<i>floeike</i> (it) Sjoch ek ôfdieling oer morfologyske ynterferinsje*, s. ...
[...] gean trouwen (‘gaan trouwen’), helpen haadtiidwurd*	[...] <i>sille trouwe</i> Sjoch ek ôfdieling oer syntaktyске ynterferinsje*, s. ...
geest (‘geest’), haadwurd*, de	<i>geast</i> (de) Sjoch ek ôfdieling oer fonologyske ynterferinsje*, s. ...
+kastje (‘kastje’), ferlytsingswurd*, it	<i>kastke</i> (it) Beide binne goed Frysk (dialektferskil). Sjoch ek ôfdieling oer morfologyske ynterferinsje*, s. ...
+links (‘links’), eigenskipswurd*, bywurd*	<i>lofts</i> Neffens guon is ‘links’ (no) wol akseptabel. Fergelykje: <i>Grien Links</i> .
+noch (‘nog’), bywurd*	<i>jit(te)</i>

Ferâldere, literêr. NB: **noch**
 ('noch') as bynwurd* = *noch*.
 Foarbyld: *Jan noch Pyt komt*

weareld ('wereld'), haadwurd*, de

wrâld (de)
 Wol yn bygelyks *in weareld*
oan boeken, ideeën (= 'in prot-
 te').
 Sjoch fierder wurdboek.

* de troch my foar dit artikel rieplachte dosinten hawwe my oanret om sa min mooglik terminology te brûken (en as it al moat, dan leaver yn it Nederlânsk as yn it Frysk).

NB: It +-teken jout oan dat de oanbelangjende foarm eins gjin ynterferinsje (mear) is.

5. *Belang fan it neislachwurk*

It neislachwurk is alderearst ornearre foar de 'gewoane' taalbrûker, it boek hat dêrmei primêr in praktysk doel. Dochs kin it ek oare belangen tsjinje. As der genôch brûkers binne, sil in bykommend effekt wêze dat de Fryske taal-
 mienskip (wat) ferfrysket. Men soe dat in taalideologysk elemint neame kinne. Hiel wichtich achtsje ik it wittenskiplik belang, sawol troch de ynhâldlike as de didaktyske opset fan it neislachwurk. Wat de ynhâld oangiet, kin fêststeld wurde dat foar it earst in as folslein bedoelde samling fan ynterferinsjes beskikber komme soe, op basis fan in yntersubjektyf oardiel. It boek foarmet in beriddeneare en gearhingjend gehiel en kin sa de basis foarmje foar (fierder) wittenskiplik ûndersyk. Dat kin ferskate kanten útgean: didaktysk, mear taalteoretysk (bygelyks hokker parten fan it leksikon en fan de grammatika ferhollânskje it earst en hokker parten binne dus it resistintst), taalfergelykjend, taalhistoarysk, ensfh. Ek it didaktysk belang achtsje ik grut. It – as it goed is – optimaal tagonklike boek draacht by ta in eigen oardielsfoarming oer de ynterferinsjeproblematyk. De brûker moat, op grûn fan in fundearre oardiel, yn lêste ynstânsje sels kieze. Fierder set it oan ta selswurksumens: de brûker moat sels safolle mooglik oan 'e slach. It jout

him tagelyk de mooglikheid om him (mear) te konsintrearjen op wêr't it by tale-ûnderwiis werklik om giet: it brûken fan taal yn alderhanne sitewaasjes.

6. Planning

Lykas sein bin ik fan doel om op basis fan it yn 4.4. neamde materiaal it neislachwurk gear te stallen. It sil dúdlik wêze dat ik it materiaal net alfabetysk sammelje kin, wol útwurkje fansels. Dat lêste hat as foardiel dat treden myn (foarriedige) listen makliker oanfolje kinne. It liket ferstannich om by it sammeljen fan it materiaal fuort safolle mooglik te wurk te gean neffens de systematyske yndieling fan it boek: dus bygelyks earst leksikale ynterferinsjes, dan fonologyske ensfh. Dat draacht by ta de oersichtlikens en boppedat kinne de leden fan de klankboerdgroep sa tuskentiids diellisten krije en beoardielje.

It is min oan te jaan hoefolle tiid oft it gearstallen fan it neislachwurk ferget. It giet net allinnich om it byinoar bringen fan de tûzenen 'losse' ynterferinsjes en de tsientallen mear systematyske gefallen, it materiaal moat ek oardere en (neffens it yn 4.6. neamde model) beskreaun wurde. Yn alle gefal sil in goede organisaasje fan it projekt (help fan treden, útprobearjen op skoallen) flink bydrage om it binnen in ridlike termyn ta in ein bringe te kinnen.

Rijksuniversiteit Groningen
Frysk Ynstitút

BIBLIOGRAFY

- Bangma e.o. 1995 Jelle Bangma e.o. (1995). *Flotwei Frysk*. AFUK/Wolters-Noordhoff, Grins/Ljouwert.
- Breuker 1982 Pieter Breuker (1982). 'Ta de oergong -ke > -tsje yn it ferlytsingswurd'. Yn: *It Beaken*, jrg. 44 (1982), s. 85-95.
- Breuker 1993 Pieter Breuker. *Noarmaspekten fan it hjoed-deiske Frysk*. Diss. RuG. FFYRUG, Grins (Estrikken 70).
- Breuker 1996 Pieter Breuker (1996). '“Distancing” in modern West Frisian'. Yn: Adeline Petersen & Hans Frede Nielsen (red.). *A Frisian and Germanic Miscellany* [published in honour of Nils Århammar on his Sixty-Fifth Birthday, 7 August 1996] [= *Nowele*, jrg. 28-29]. Odense University Press/Nordfriisk Instituut, Odense/Bredstedt, s. 39-54.
- Breuker 1997 Pieter Breuker (1997). 'Recente invloeden van het Nederlands op het Fries'. In: Philippus H. Breuker en Antheun Janse (red.). *Negen eeuwen Friesland – Holland; geschiedenis van een haat – liefdeverhouding*. Fryske Akademy/Walburg Pers, Leeuwarden/Zutphen, s. 279-285.
- Breuker 1999a Pieter Breuker (1999a). 'Ta de didaktyk fan ynterferinsjes yn it fuortset ûnderwiis'. Yn: *Us Wurk; tydskrift foar frisistyk*, jrg. 48 (1999), nû. 1-2, s. 50-74 (ek (justjes oars) publisearre yn: Koen Zondag (einred.) (2000). *Fierder mei Frysk; Lêzingen hâlden op de konferinsje 'Fierder mei Frysk' op 1 oktober 1999*. Ljouwert, s. 55-77).
- Breuker 1999b Pieter Breuker (1999b). 'Fries, het broertje van'. Yn: Nicoline van der Sijs (red.). *Taal-trots; purisme in een veertigtal talen*. Contact, Amsterdam/Antwerpen, s. 80-87.

- Breuker te ferskinen Pieter Breuker (te ferskinen). 'The Development of Standard West Frisian'. Yn: Horst Haider Munske e.o. (red.). *Handbook of Frisian*. Niemeyer Verlag, Tübingen.
- Breuker e. o. 1984 (1992²) Pieter Breuker e.o. (1984 (1992²)). *Foar de taalspegel; koart oersjoch fan Hollânske ynslûpsels yn it Frysk*. AFUK, Ljouwert.
- De Haan 1992 Germen J. de Haan (1992). *Meertaligheid in Friesland*. ICG-Printing, Dordrecht.
- De Haan 1997 Germen J. de Haan (1997). 'Contact-induced changes in modern West Frisian'. Yn: *Us Wurk; tydskrift foar frisistyk*, jrg. 46 [dedicated to Bo Sjölin], s. 61-76.
- Hânwurdboek 1984 Jacobus W. Zantema (1984). *Frysk Wurdboek; Frysk-Nederlânsk*. Osinga Uitgeverij, Leeuwarden/Ljouwert.
- Hiemstra 1984 Sytze T. Hiemstra (1984). *Lesjaan; leargong foar it didaktysk foech fan de Afûk*. AFUK, Ljouwert.
- Inspectierapport 1999 Inspectie van het Onderwijs (1999). *Fries in de basisvorming; Evaluatie van de eerste vijf jaar*. Inspectie van het Onderwijs, Utrecht.
- De Jong/Riemersma 1994 Sikko de Jong en Alexander M.J. Riemersma (1994). *Taalpeiling yn Fryslân; Onderzoek naar de beheersing van het Fries en het Nederlands aan het einde van de basisschool*. Fryske Akademy, Ljouwert.
- Riemersma 1999 Alex M.J. Riemersma (1999). 'Balâns fan Frysk yn de basisfoarming'. Yn: *De Pompeblêden; Tydskrift foar Fryske stúdzje*, jrg. 70, nû. 4, s. 42-45.
- Sjölin 1976 Bo Sjölin (1976). 'Min Frysk'; een onderzoek naar het ontstaan van transfer en 'code-switching' in gesproken Fries. *Estrikken* 53. FFYRUG, Grins.
- Stienstra e.o. 1982 Jan Stienstra e.o. (1982) *De Stipe*. AFUK, Ljouwert.

TAHEAKKE

It ûndersteande oersjoch fan ynterferinsjes haw ik yntegraal oernommen út Bangma e.o. (1995). *Flotwei Frysk*, de oant no ta iennichste metoade Frysk foar de basisfoarming.

De list

sleutel	kaai	de klok tikt	de klok tikket
links	lofts	ik hoop	ik hoopje
achter	efter	langsaam	stadich
boven	boppe(n)	leuk	aardich
neus	noas	bijna	hast
kleuterskoalle	beukerskoalle	ik kwam te let	ik kaam te let
baby	poppe	madeliefje	koweblomke, finneblomke
toen	doe	grutto	skries
Hans	Hâns	krant	krante
fles	flesse	friendintsje	freondintsje/ kammeraatske
peuter	pjut	nei bêd	op bêd
luier	ruft	opiens	ynienen
tot	oant	út bêd	fan 't bêd ôf
prins	prins [preens]	opstean	der ôf gean/ komme
wereld	wrâld	kievit	ljip
telkens	hieltyd	steeds	hieltyd
volgens mij	neffens my/mij	lytsbern	bernsbern
betekenis	betsjutting	tante	muoike
leven	libben	it giet reinen	it wol/sil reine
welke	hokker/watfoar	de wang	it wang
helemaal	hielendal	sy wasket sich	sy wasket har
skaatse	(reed)ride	dat docht pine	dat docht sear
hek	hikke/stek	lâns de dyk	by de dyk lâns
friend	freon/kammeraat	dat er dat soe helje	dat er dat helje soe
werke	wurkje/arbeidzje	felisiteard	lokwinske
it kost	it kostet	oan hun fertelle	oan har(ren) fertelle

[0762] KOART KOMMENTAAR

Foarbygeand oan lytsere ûnkretheden (bygelyks ‘tot’ kin ek ‘ta’ wêze en ‘welke’ is in bûgingsfoarm) jou ik fjouwer haadbeswieren tsjin dit oersjoch.

1. De seleksje is beheind (dit rychje fan 52 foarbylden is de iennichste ynventarisasaasje fan ynterferinsjes yn *Flotwei Frysk*). De seleksje is boppedat willekeurich. Wêrom’t krekt dizze foarbylden keazen wurde, is net dúdlik. Yn de byhearrende opdracht stiet ûnder mear dat it giet om ‘in rige mei wurden dêr’t yn it Frysk hiel faak ynterferinsjes fan foarkomme’, mar dat kritearium is op tûzenen oare foarbylden fan tapassing (dy’t gauris net minder frekwint binne).

2. De foarbylden binne net systematisearre: leksikale en grammatikale ynterferinsjes rinne trochinoar hinne. Ik kin my yntinke dat de skriuwers de learlingen yn ‘e ûnderbou net mei (al tefolle) teory lestich falle woenen, mar in lichte foarm fan oardering hie net wei west. Om in foarbyld te neamen: de leksikale ynterferinsjes hienen better ferdield wurde kinnen yn ynhâlds- en grammatikale wurden. Dat hie de learaar (earder) oanlieding jûn om wat oer de achtergrûnen fan leksikale ynterferinsje te fertellen en dat hie foar de learlingen (earder) in oantrún west om mear fergelykbere gefallen te neamen.

Guon losse foarbylden hienen boppedat apart taljochte wurde moatten. It dûblet ‘leven’ – ‘libben’ soe de learlingen te’n ûnrjochte op it idee bringe kinne dat ‘leven’ yn ‘e betsjutting fan ‘lawaa’ ek ‘libben’ wurde moat. No kin de (‘goede’) learaar dat rjochtsette, mar it eventuele misbegryp hie maklik foar te kommen west. Fergelykje ek noch ‘opstean’ – ‘der ôf gean/komme’ (‘Jezus is opgestaan’ = ‘Jezus is opstien’).

3. De (ymplisite) taalnoarm fan de skriuwers is my net dúdlik. Ik jou in inkelde opmerking. As wy it *Hânwurdboek* eefkes as rjochtline brûke, steane ‘baby’ en ‘wereld’ (yn ‘e betsjutting fan ûnder mear ‘in protte’) te’n ûnrjochte yn dit rychje. It wurdboek jout fierder ‘links’, ‘achter’ en (as men goed lêst) ek ‘felisiteard’, sij it as sekundêre foarmen. It is oars opmerklik dat de skriuwers sels wol ‘links’ brûke. Yn ‘e taljochting op har list mei ynterferinsjes skriuwe se: ‘Links (lofts) steane de ferhollânske wurden’. It wurd ‘leuk’ (hoewol net yn it wurdboek) soe ik nei in jierrenlang ferbod fan taalpuristen sa stadichjesoan mar gewurde litte: it wurdt (hast) troch elkenien brûkt en it kin boppedat lang net altiten mei ‘aardich’ oerset wurde (fergelykje bygelyks *aardige klean en *aardich út ‘e hoeke komme).

Opfallend is oan 'e oare kant it liberalisme yn 'e dûbelstaving fan 'nef-fens my/mij' en yn it neamen fan it hiel dialektyske 'boppen' (neist it algemiene 'boppe'), wylst yn oare gefallen foar de hân lizzende foarmen ûntbrekke. Ik neam (by 'poppe') 'pop' (yn it *Hânwurdboek* de primêre foarm), (by 'hokker/watfoar') 'hokfoar' (dêr't it *Hânwurdboek* wer de foarkar oan jout) en (by 'madeliefje') (ûnder mear) 'tún(tsje)blomke', 'lamkeblomke', 'skieppeblom', 'teeblom' en 'maaieblom'.

4. Ik bin bang dat de learlingen net folle opstekke fan 'De list', gauris sels ferkearde ynformaasje krije. De byhearrende opdracht hâldt yn didaktysk opsicht ek net oer: 'Links (lofts) steane de ferhollânske wurden, rjochts steane de goede Fryske wurden. Do krijst fan dyn dosint in blêd mei deselde wurden. Krús it wurd oan datsto (hast) altyd brûkst. Links en rjochts binne op dy list wol wat trochinoar rekke!

Hast in wurd dat yn dyn boek yn de linkerkolom stiet, dan fertsjinnest ien punt, mei in wurd út de rjochterkolom twa punten. Boek mar efkes ticht! Wa hellet it kampioenskip geef-Frysk brûken?'

As de learlingen de foarmen oankruse moatte dy't se *brûke* (en dus net de foarmen dêr't se fan witte dat dy normearre Frysk binne), dan sille in protte net al tefolle boppe de 52 punten útkomme. Dochs bylket dy útkomst noch net sa min, mar dat komt omdat ek ferkearde antwurden beleanne wurde. Sa'n oanpak is didaktysk sjoen net optimaal. Soenen de learlingen (dy't op syn minst tolve jier binne) ien en oar boppedat net as bernich oanfiele?